
ЛІСОВСЬКИЙ П.М.,
кандидат філософських
наук, доцент, кафедра
міжнародних відносин і
міжнародної інформації,
Інститут міжнародних відносин
і лінгвістики, Міжрегіональна
академія управління персоналом,
м. Київ

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ СУБ'ЄКТА ВЛАДИ ЯК ОСНОВИ ДУХОВНОЇ ПРИРОДИ КАПІТАЛУ

В аналізі запропонованого автором суб'єкту влади розглядається роль духовної природи капіталу. Нагальність інтерпретації суб'єкту влади пов'язана з прагненням формувати суттєво нову парадигму державного управління. У межах такого підходу суб'єкт влади є стрімким використанням методологічних здобутків теорії самоорганізації, що надає певному зростання панівним парадигмам соціального порядку. Бо ніщо так не впорядковує та не організовує суб'єкт влади як сама її природа, в основі якої є духовний капітал.

Ключові слова: суб'єкт, влада, субстанція, природа, духовний капітал, свобода, воля

В анализе предложенного автором субъекта власти рассматривается роль духовной природы капитала. Необходимость интерпретации субъекта власти связана со стремлением формировать существенно новую парадигму государственного управления. В пределах такого подхода субъект власти является стремительным использованием методологических находок теории самоорганизации, что придает некоторое увеличение властвующим параметрам социального порядка. Потому что ничто так не упорядочивает и не организует субъект власти как сама ее природа, в основе которой есть духовный капитал.

Ключевые слова: субъект, власть, субстанция, природа, духовный капитал, свобода, воля

In analysis propose author subject power consider part spiritual nature of capital. Instant interpretation subject power connect with aspire to form essential new paradigm state administration. In boundaries such approach subject of power is a steep application methodological finds theory self-organization, which attaches some increase ruling parameters of social order. Because nothing not regulate and not organize subject power how self nature, in basis which is essential capital.

Key words: *subject, power, substance, nature, the spiritual capital of freedom, will*

У сучасних умовах глобалізації людство від старих менталітетів техногенної цивілізації перейшло до нового бачення світу як стратегії гуманізму, розуміння ціннісного пріоритету добра та краси. Саме влада актуалізує образ природних основ людського буття як системно-цілісний розвиток в екзистенціалізмі, персоналізмі, антропології на підставі соціальної філософії та філософії історії.

За цих обставин варто зазначити, що з стародавніх часів влада сприяє соціальній організації людей, їх сумісному об'єднанню, їх колективній перевазі над погрозами і індивідуальними жахами, виживанню людей в складний, кризовий час. Влада призводить до відповідного порядку як форми вияву соціальної важливості. Саме інтегрована ідея філософської думки про порядок пронизує життя людини від Стародавнього Світу до сьогодення.

В людському суспільстві влада цілком втілює соціокультурні і політико-правові здобутки. Англійський соціолог Р.Мартін писав: "Влада, як і любов,- це слово, що постійно використовується в повсякденній мові, інтуїтивного розуміння і рідкісного визначення" [4, с. 78].

Влада як унікальний соціальний феномен історичними коренями вписується у первісний устрій життя лю-

дей, де закладений фундамент елементарної організації їхнього буття.

Виникнення держави в Стародавньому Єгипті можна віднести V тисячоліття до нашої ери і ствердити це матеріальними історичними пам'ятками, а саме: глиняним посудом, що мічений відповідними символами, що цілковито призводить до роздумів про десятки, сотні, тисячі, а то і мільйони років, коли держави ще не було загалом, але певна праорганізація і правлада вже існувала.

Ще з античних часів Платон і Аристотель багатогранно визначили державну владу як багатозначущий життєвий феномен. Платон говорить про "...владу лікаря, як і будь-якої іншої влади"; розпізнає царську владу і інші влади: владу батька, матері, старішого; владу меншості і більшості; вид влади; владу закону, виборну владу і тощо [5, с. 57].

У тому же IV столітті до нашої ери, тобто в пору творчості і Платона, і Аристотеля, у Стародавньому Китаї створюється один із відомих трактатів Сходу про владу – "Книга правителя області Шан", в якому домінантним соціокультурним ядром як прагненням до дійсного життя була влада. В цьому трактаті зазначалось: "Порядок у державі домагається трьома шляхами: законом, довір'ям, владою. Закон – це те, чого загалом притримуються

правитель і сановники. Довір'я – це те, що загалом встановлює правитель і сановники.. Влада – це те, чим керується один правитель” [6, с. 64].

При цьому простежується особливий вклад мислителя у вчення про владу, а також про державу і право знаменитого римського оратора, юриста та державного діяча Марка Тулія Цицерона (106-43 рр. до нашої ери). Саме цей філософ розвинув нові і оригінальні думки про справу, яка гідна народу. Цицерон передбачав причину породження держави не стільки в слабкості і страхі людей (подібно Полібію), скільки у важливій природній людській потребі жити за законами справедливості [7, с. 108].

У цьому сенсі важливо підкреслити, що значна кількість варіантів “силової” моделі влади є зображенням влади як своєрідного магістрального напрямку з одностороннім рухом. В цьому разі визначальним чинником функціонування влади є активний вплив суб'єкта влади на об'єкт влади. Тоді сутнісна ознака влади переноситься на соціальні якості суб'єкта – його здібності, можливості, субстанційні вольові прояви. Однак, здійснення влади не завжди є відображенням владних претензій суб'єкта. Так, наприклад, влада викладача у вищому навчальному закладі над студентом стає дійсною, коли сам студент готовий до такої взаємодії між ними. Іншими словами, реальне функціонування владного механізму пов'язане однаково як з діями того, хто здійснює владу, так і з діями того, над ким здійснюється влада. Саме це мав на увазі Г.Ф.В.Гегель, стверджуючи, що “влада – поняття, в якому всі рівні” [9, с. 35]. Крім того, необхідно розрізняти у феномені влади такі аспекти як “владу над” і “владу для”. Не викликає сумнівів у тому, що

“влада над” – це далеко не вся влада, оскільки не вичерпує можливих потенційних проявів.

Влада сама по собі не існує поза відносинами між людьми. Вона проявляється лише під час людських взаємостосунків, що породжує не самих людей, а відносин між ними. Влада є власністю суспільних відносин як вияв соціальних сил.

Інтерпретація Суб'єкту влади

Нагальність аналізу поняття “суб'єкту влади” зумовлена “відкриттям” цього поняття у колі вітчизняного соціально-філософського дискурсу і пов'язаними з прагненнями формувати суттєво нову парадигму державного управління. Серед обставин, що цілком створюють актуальними проблему філософського аналізу суб'єкту влади за вітчизняних умов є також ті трансформації, які відбуваються з нею: з одного боку, нарощування демократичного потенціалу, до якого відносяться, зокрема, проект політичної реформи на всенародний розсуд, нова модель місцевого самоврядування, а з іншого – падіння авторитету та легітимності державної влади в громадській свідомості, втрата нею перлинних (суттєвих) важелів впливу на соціальні процеси.

Актуальність системного аналізу суб'єкту влади як використання методологічних здобутків теорії самоорганізації дозволяє цілком осмислити й охарактеризувати його евристичний потенціал. Проявом системно-цілісної самоорганізації суб'єкту влади у життєвому світі є здатність до постійної перебудови своєї внутрішньої структури та характеру функціонування відповідно до зміни умов зовнішнього і внутрішнього середовища, в якій суб'єкт влади здійснює нелінійні процеси. Нелінійність як поліваріантність детермінант саморозвитку системи

виступає одночасно основою її самовідтворення та цілісного функціонування, стосовно ж кожного окремого суб'єкта влади – означає свободу, альтернативність прийняття рішень та варіативність виявів його політичної активності.

При цьому варто зазначити, що вихідним пунктом у розгляді поняття “влада” має стати констатація того, що влада – це в першу чергу маніпулятивне відношення. Її наявність потребує як мінімум двох суб'єктів, один із яких панує, інший – підпорядковується, один – пануючий, інший – підвладний. Відношеннями влади робить те, що в ній “владарювання вирішується у підвладності, трансформується в неї, і у свою чергу викликає новий імпульс владарювання, що знову вирішується підвладністю і так далі” [35, с. 87].

Безперечно, класична метафізика влади у Ніцше доповнюється вимогою морального виміру дій її суб'єкта. Для Ніцше влада – це воля й здатність до самоствердження, яке, власне кажучи, визначає ієрархію (ступінь) свободи [16, с. 78].

Створена Е.Гуссерлем концепція інтенціональності стала очевидною в контексті духовного капіталу. Таким чином, на наш погляд, в класичній метафізиці відповідно з її методологічними настановами (дихотомія суб'єкту і об'єкту, сутності і явища) знання, смисложиттєві символи та цінності у владній інтенції розглядаються як структурні константи духовного капіталу, що виражають ступінь досконалості і служують предметом і метою досягнення найвищих шаблів людських чеснот.

Будучи ідеальними предметами, цінності не залежать від людських потреб і бажань, а є прояв свідомої волі людини. Субстанційно вольова обґрунтованість цінностей вперше з'явилась у Канта, який протиставив

сферу свободи сфері необхідної природи. Підкреслюючи автономність, незалежність моральної поведінки особистості, Кант розглядає її як вияв свободної волі людини, котра сама творить свої принципи (імперативи поведінки), які самі по собі не мають буття.

Згідно Карлу Юнгу міфологічні образи слугують магічним захистом в життєвому світі, що мають таємницю свідомості. Безсвідомі форми завжди отримували вираз у захисних і цілительних образах і тим самим виносили в лежачі за межі душі космічний простір” [32, с. 45]. Тому визначення суб'єкту влади означає реконструкцію підсвідомих структур, які детермінують як індивідуальну, так і суспільну свідомість.

Значний внесок у розробку питання суб'єктів влади вніс М.Вебер [33, с. 123]. Дослідником стверджується певна свобода дій лідера, але не в межах класових інтересів, а в умовах правових норм функціонування інститутів влади. В загальносоціологічному аналізі М.Вебера прослідковується думка про те, що рамки діяльності впливу політичного суб'єкту на хід суспільних процесів повинні обмежитися конституційними (правовими) формами організації суспільного життя громадян. Головний внесок, який створює М.Вебер, полягає в тому, що суб'єкти влади мають бути організовані у форми професійних спільнот.

Суттєвим внеском у розуміння суб'єкта влади стають погляди представників біхевіоралістського напрямку. Згідно з концепцією біхевіористів саме держава повинна забезпечити порядок на політичному ринку. Нео-тмінно, держава як влада, а влада як держава повинна втручатися у громадське та особисте життя, обмежувати індивідуальну свободу політичних суб'єктів.

Владна свобода як духовна основа права

Принцип владної свободи, як позитивної свободи, вступає, нібито, у протиріччя з принципом детермінізму, який лежить в основі всіх явищ світу і пізнання цих явищ. Однак, якщо відмовитись від тої думки, що владна свобода є нічим не обмежене свавілля і згодитись з тим, що в сутності своїй містить у собі один із виявів єдиної логіки в об'єктах духовної природи, то цей аргумент набуває нового змісту.

Владна свобода існує як феномен зовнішнього світу, оскільки підкоряється як загальним законам цього світу, так і окремим законам. Закон як критерій істини передбачає наявність детермінованих зв'язків, виступає як субстанційна основа, що твориться самим духом.

При цьому світ владної свободи є самовизначення та самореалізація людського духу, всіх потенцій його внутрішньої природи. Право в цьому плані як сфера об'єктивації людського духу є першою сходинкою такого самопізнання у самовизначенні як гуманістичного ідеалу. Вихідним посылком у Руссо є таке висловлювання: "Людина народжується вільною, але скрізь вона в кайданах" [34, с. 77]. Руссо вважає, що відмовитись від свободи – означає зректися гідності людини, її прав і обов'язків. "Позбавити людину свободи волі – це значить позбавити її дії будь-якої моральності" [34, с. 78].

У цьому розрізі українська людина є "індивідуалістом" у розумінні прагнення до самостійності, свободою волею працювати на своїй землі, приймати самостійне рішення, розпоряджатись своїм добром. Такий національний характер не лише не цурається інших, але й намагається узгодити як свої власні, так і загальні (громадські, суспільні) інтереси. Адже

розум, почуття і воля діалектично взаємопов'язані компоненти духовного капіталу людини. Іншими словами, в українському національному характері "хитромудрість" проявляється переважно через почуттєве сприйняття, відтворення й перетворення дійсності. При цьому, почуттєвість не заступає розум, а лише надає волевияву іншу форму – почуттєву. Звідси – глибокий гумор українців, що здатні сміятися там, де інші, демонструючи міцність характеру, "одягають" на себе маску суворості, не перестаючи бути такими ж почуттєвими, як і українці, а останні – такими ж розумними, розсудливими і вольовими. Саме почуттєвість досягає найвищих щаблів почестей людського як добротну розгалуженість його духовного капіталу: святу віру та шляхетність, що спонукає до творчості. Таке одухотворення як одвічне прагнення свободи має в оптимістичне спрямування.

Знання як воля в контексті влади

Саме воля має бути тим обов'язковим елементом, який предметноє знання у владу. Це означає, що знання як воля в рамках влади виконує функцію дієвої енергії. Оскільки воля – це реальна можливість владо відносин і "запускає" знання як елемент влади в практичну дію, без волі практична зустріч потенціалів суб'єктів суспільної взаємодії є звичайний обмін здібностями, потребами, інтересами, знаннями тощо, словом – сутнісними силами. Адже воля як силова структура духу актуалізує знання, і, опредмечуючи, приводить їх в необхідну дієвість. З огляду на це волю можна охарактеризувати як динамічну силу знання, що надає евристичному потенціалу суб'єкта форму владних потенцій.

Таким чином, воля є відображенням природного прагнення людини до самореалізації, до практичної жит-

тедіяльності у відповідності з природою самої людини, оснований на духовному капіталі. Адже сьогодні духовна криза є однією з першооснов екологічної, то починати необхідно саме з оптимізації духовних засад суспільства, і зокрема його складових – особистостей, націй, народностей. А це в майбутньому буде цілком сприяти духовній безпеці як вияву владної інтенції суспільства заради захисту

духовних прав людської спільноти, її здоров'я та добробуту. При цьому, в сучасних умовах незаперечне одне, головне й визначальне, що в умовах переходу від посттоталітарного буття до демократичного в Україні вперше переконливо продемонстровано громадянське суспільство, в якому духовним осереддям має бути активність особистості як продукт соціальної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К, 1996. – Стаття 28.
2. Танчер, В. К. Основи наукового атеїзму. – К., 1998. – С.73.
3. Дробницький, О. Г. Понятіє морали. – М., 2004. – С.337–338.
4. Виноградов, В. Д., Головин, Н. А. Политическая социология. Спб.: Изд-во СпбУ, 2007. – С.52.
5. Платон. Государство / Собр. соч. : В 4 т. – Т.3. М., Мысль, 2003. – С.93.
6. Книга правителя области Шан. 2-е изд., доп. – М.: Ладомир, 1993. – С.196.
7. Цицерон. О государстве. О законах. О старости. О дружбе. Об обязанностях. Речи и письма / Предисл. Е.И. Темнова. – М.: Мысль, 2008. – 782 с.
8. Александр Шмеман. Святая святым. Заметки об исповеди и Причастии Святых Таин. – К., 2002. – С.28–42.
9. Гегель, Г. В. Ф. Феноменология духа. – СПб., 1999. – С.114–147.
10. Гуссерль, Э. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология. Введение в феноменологическую философию // Вопросы философии – 1998. – № 7. – С.136–176.
11. Штомка, П. Социология социальных изменений: Пер. с англ. – М.: Аспект Пресс, 2006. – 416.
12. Аристотель. О душе // Аристотель. – М., 2007. – С.26–29.
13. Ильин И.А. Путь духовного обновления // Ильин И.А. Путь к очевидности. – М.: Республика, 1993. – С.134–289.
14. Сорос, Дж. Утвердження демократії. – К.: Основи, 1994. – 224 с.
15. Смирнов Сергій. Сім'я. Повість // Сергій Смирнов – К., 1970. – С.58–72.
16. Ницше Фридрих. Сочинения в двух томах // Фридрих Ницше – Т.1. – М.: Мысль, 1997. – С.320–368.
17. Истоки Тайноведения. Справочник по оккультизму // под. ред. Е.С. Иванова. – Симферополь: Таврия, 2011. – 445с.
18. Черданцев, А. Ф. Логико-языковые феномены в праве, юридической науке и практике. – Екатеринбург, 2012.
19. Павиленис, Р. И. Проблема смысла. – М.: Наука, 2011. – С.59–95.
20. Язык закона / под ред. А.С. Пиголкина. – М.: Юридическая литература, 2000. – С.18.

21. *Hermeneutik und Recht* // *Ztschr / der Savigny-Stiftung fur Rechtsgeschichte.* – Weimar, 1997. – Bd 104. *Romanistische Abt.* – S.596–619.
22. Murphy, A. W. *Old Maxim Never Die...* // *Columbia Law Review.* – 2008. – № 7. – P.113.
23. Бердяев, Н. А. *Истина и откровение.* – СПб., 1996. – С.21–22.
24. Рикер, П. *Герменевтика, этика, политика.* – М. : Academia, 1995. – С.3–4.
25. Пригожин, И., Стейнгерс, И. *Порядок из хаоса.* – М. , 2006. – С.56.
26. Маккиавелли, Н. *Государь* // Н. Маккиавелли, пер. с ит. – М. : Планета, 1998. – С.47.
27. Вергун, О. М. *Соціально-філософські парадигми суб'єкту влади.* – К. : Знання, 2009. – С.5.
28. Маркс, К., Энгельс, Ф. *Сочинения* // К. Маркс, Ф. Энгельс. – М. : 1996. – С.148.
29. Юнг, К. *Архетип и символ* // К. Юнг. – М, 2008. – С.104.
30. Вебер, М. *Избранные произведения* // М. Вебер, пер. с нем. – М. : Прогресс, 2005. – 808 с.
31. Руссо, Ж.-Ж. *Трактаты* // Ж.-Ж. Руссо. – М. : Наука, 2008. – С.152.
32. Толстоухов Анатолий. *Глобалізація. Влада. Еко-майбутнє* // Анатолий Толстоухов. – К., 2003. – С.10–15.
33. Jaspers, K. *Introduction a la philosophy.* – P. Plon., 1998. – P. 22–23.
34. Понпер, К. *Открытое общество и его враги* // К. Понпер. – Чары Платона. – т. 1 – М. : Культурная инициатива, 1992. – С.67.
35. Михальченко, М. И. *Политическая идеология как форма общественного сознания* // М.И. Михальченко. – К. , 1981. – С.41. *Украинское общество: трансформация, модернизация или лимитроф Европы.* – К., 2001. – С.213.
36. Холод, В. В. *Феномен парapolитики: идеи, свершения, социальные результаты* // В.В. Холод, монография. – Сумы : Университетская книга, 2004. – С.14–18